

СТРУКТУРНИЙ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

© 2014 ІЛЯШ Н. І.

УДК 338.242

Іляш Н. І. Структурний та порівняльний аналіз забезпеченості інвестиційної та інноваційної функціональних складових економічної безпеки реального сектора економіки

Метою статті є дослідження декомпозиції інвестиційно-інноваційного забезпечення економічної безпеки, проведення структурного та порівняльного аналізу забезпеченості інвестиційної та інноваційної функціональних складових економічної безпеки реального сектора національного господарства, а також доведення наявності її кількісних та якісних недоліків. У статті розглянуто різні результати та пропозиції відносно декомпонування інвестиційної та інноваційної (науково-технологічної) складових на макроекономічному рівні управлінні безпекою національної економіки. Показник «рівень зносу основних засобів» визначено важливою характеристикою інвестиційної забезпеченості суб'єктів господарювання. Встановлено недостатність інвестиційної діяльності в більшості суб'єктів базових видів економічної діяльності в державі. Обґрунтовано негативний вплив недоліків в інвестиційній сфері на результати інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів реального сектора національного господарства. Встановлено недостатність раціональних структурних співвідношень за джерелами інвестування інноваційної діяльності в Україні. Доведено, що суттєвим недоліком є низька інвестиційна активність держави та місцевих громад у фінансовій підтримці інноваційної сфери. Зазначено необхідність покращення діяльності державних структур з удосконалення нормативно-методичного забезпечення амортизаційної політики суб'єктів базових видів економічної діяльності. Узагальнено результати аналізу структурних складових інвестиційної та інноваційної безпеки реального сектора економіки України. Значущість дослідження полягає в доведенні необхідності оцінювання структурних складових інвестиційного та інноваційного забезпечення економічної безпеки базових видів економічної діяльності.

Ключові слова: структурні складові, інвестиційне та інноваційне забезпечення, економічна безпека, реальний сектор економіки.

Табл.: 3. **Бібл.:** 8.

Іляш Наталія Ігорівна – аспірантка, Національний інститут стратегічних досліджень (вул. Пирогова, 7-а, Київ, 01030, Україна)

E-mail: natalochka@meta.ua

УДК 338.242

UDC 338.242

Іляш Н. И. Структурный и сравнительный анализ обеспеченности инвестиционной и инновационной функциональных составляющих экономической безопасности реального сектора экономики

Целью статьи является исследование декомпозиции инвестиционно-инновационного обеспечения экономической безопасности, проведение структурного и сравнительного анализа обеспеченности инвестиционной и инновационной функциональных составляющих экономической безопасности реального сектора национального хозяйства, а также доказательство наличия её количественных и качественных недостатков. В статье рассмотрены различные результаты и предложения по декомпонированию инвестиционной и инновационной (научно-технологической) составляющих на макроэкономическом уровне управления безопасностью национальной экономики. Показатель «уровень износа основных средств» определен как важная характеристика инвестиционной обеспеченности субъектов хозяйствования. Установлена недостаточная инвестиционная деятельность большинства субъектов базовых видов экономической деятельности в государстве. Обосновано негативное влияние недостатков в инвестиционной сфере на результаты инновационной деятельности отечественных субъектов реального сектора национального хозяйства. Установлена недостаточность рациональных структурных соотношений по источникам инвестирования инновационной деятельности в Украине. Доказано, что существенным недостатком является низкая инвестиционная активность государства и местных общин в финансовой поддержке инновационной сферы. Установлена необходимость улучшения деятельности государственных структур по совершенствованию нормативно-методического обеспечения амортизационной политики субъектов базовых видов экономической деятельности. Обобщены результаты анализа структурных составляющих инвестиционной и инновационной безопасности реального сектора экономики Украины. Значимость исследования заключается в доказательстве необходимости оценивания структурных составляющих инвестиционного и инновационного обеспечения экономической безопасности базовых видов экономической деятельности.

Ключевые слова: структурные составляющие, инвестиционное и инновационное обеспечение, экономическая безопасность, реальный сектор экономики.

Табл.: 3. **Библ.:** 8.

Іляш Наталія Ігорівна – аспірантка, Національний інститут стратегічних досліджень (вул. Пирогова, 7-а, Київ, 01030, Україна)

E-mail: natalochka@meta.ua

Iliash N. I. Structural and Comparative Analysis of Supportability of the Investment and Innovation Functional Components of the Economic Safety of the Real Sector of the Economy

The article is aimed at the study of decomposition of the investment-innovative securing of the economic safety, the structural and comparative analysis of supportability of the investment and innovation functional components of the economic safety of the real sector of the national economy, as well as the proof of its quantitative and qualitative disadvantages. The article reviews different results and proposals as to decomposing of the investment and innovation (science and technology) components at the macro level of the safety management of the national economy. The indicator «level of depreciation of the fixed assets» is defined as an important characteristic of the investment supportability of the economic entities. The insufficient investment activity in the majority of the basic entities of the economic activities in the State was revealed. The negative influence of disadvantages in the investment area on results of the innovation activity of the domestic actors in the real sector of national economy was grounded. A lack of the appropriate structural ratios for the investment sources of innovation activity in Ukraine was recognized. It was proved that a significant disadvantage is the low investment activity of both the State and the local communities in supporting the innovation area. The need for improving the activity of the State structures for perfection of the normative-methodical securing of the depreciation policy of entities of the basic economic activities was identified. The results of analysis of the structural components of the investment and innovation safety of the real sector of the economy of Ukraine were summarized. The significance of the study consists in proving the need of an evaluation of the structural components of the investment and innovation components to ensure the economic safety of the basic economic activities.

Key words: structural components, investment and innovative security, economic safety, the real sector of the economy.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 8.

Iliash Nataliia I. – Postgraduate Student, The National Institute for Strategic Studies (vul. Pyrogova, 7-a, Kyiv, 01030, Ukraine)

E-mail: natalochka@meta.ua

Посилення уваги держави до заохочення інвестиційно-інноваційно активних підприємств є чинником мінімізації загроз і підвищення рівня економічної безпеки такої діяльності. При цьому важливо, щоб дії представників влади та місцевого самоврядування спрямовувалися на найбільш проблемні аспекти і ділянки роботи з фінансування, створення і впровадження інновацій у господарську практику. А це потребує уваги до аналізу забезпеченості структурних складових інвестиційного та інноваційного забезпечення економічної безпеки базових видів економічної діяльності, що є предметом дослідження.

Реальна потреба в посиленні ролі науки та її впливу на декомпонувannya окремих складових інвестиційного та інноваційного забезпечення економічної безпеки реального сектора економіки обумовлює активізацію пошуку науковцями адекватної парадигми аналітичних досліджень, відповідних інструментарію та методології. У даному контексті проблемам інвестиційного та інноваційного забезпечення економічної безпеки присвятили увагу такі вітчизняні науковці, як А. Бутова, Т. Васильців, А. Кузнецова, А. Сухоруков, Ю. Харазішвілі, Г. Пастернак-Таранушенко, Н. Юрків та ін. Проте, незважаючи на вагомий доробок названих науковців, недостатньо дослідженою є проблема декомпонувannya інвестиційної та інноваційної (науково-технологічної) складових на макроекономічному рівні управління безпекою національної економіки, потребує й подальшого дослідження проблема оцінювання індикаторів інвестиційної та інноваційної складової економічної безпеки окремих видів економічної діяльності реального сектора економіки.

Зауважимо, що аналіз структурних складових інвестиційно-інноваційного забезпечення економічної безпеки дозволяє виявити проблемні аспекти оцінювання, а також визначити відхилення фактичних параметрів його розвитку від гранично допустимих. Вважаємо, що на такій аналітичній основі уможливується інтегральне оцінювання рівня, а також формування висновків відносно необхідних і перспективних напрямів роботи зі зміцнення стану безпеки реального сектора економіки, забезпечується належне оцінювання структурних складових інвестиційного та інноваційного забезпечення економічної безпеки базових видів економічної діяльності, обґрунтовується недостатність інвестиційної діяльності більшості суб'єктів базових видів економічної діяльності в Україні.

Проведені дослідження вказують на необхідність декомпозиції системи інвестиційно-інноваційної безпеки та відокремленого оцінювання поточного стану інвестиційної та інноваційної складових економічної безпеки реального сектора вітчизняної економіки. Адже саме такий підхід дозволить отримати висновки відносно поточних передумов і недоліків комплексної інвестиційно-інноваційної діяльності.

Зауважимо, що в науковій літературі подані різні результати та різні пропозиції відносно декомпонувannya інвестиційної та інноваційної (науково-технологічної) складових на макроекономічному рівні управління безпекою національної економіки. Більше того, у нашій державі інституціалізовано (у методичних рекомендаціях Міністерства економічного розвитку та торгівлі Украї-

ни) як структуру економічної безпеки держави, так і її складові [5]. У *табл. 1* подано значення індикаторів інвестиційної складової окремих видів економічної діяльності, що належать до реального сектора національного господарства. Зауважимо, що склад індикаторів обрано на основі саме методики оцінювання рівня економічної безпеки держави Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 2007 р.

На нашу думку, методичні рекомендації 2013 р. [1] характеризуються істотними недоліками, оскільки, по-перше, не враховують всього спектра проблем і сучасних підходів вітчизняних науковців щодо оцінювання рівня і стану безпеки соціально-економічних систем різних рівнів (зокрема, А. Сухорукова та Ю. Харазішвілі [2, с. 251 – 252]); по-друге, містять достатньо велику кількість показників, розрахунок яких надто складний і потребує врахування цілої низки різнохарактерних параметрів (до прикладу – інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища).

Хоча показник «рівень зносу основних засобів» і не має прямого відношення до інновацій, втім, є важливою характеристикою інвестиційної забезпеченості суб'єктів господарювання.

Підприємства, що мають надмірно високий рівень зносу основних засобів, по-перше, є менш економічно ефективними, адже мають гіршу амортизаційну політику та спрямовують частину коштів на більш витратне обслуговування фізично і морально застарілих основних засобів, а, відтак, обмежують власні фінансові можливості, що могли б бути скеровані з-поміж іншого на інноваційну діяльність; по-друге, не дбають про належний рівень власної техніко-технологічної безпеки, що значною мірою залежить і від створення чи придбання сучасних високих технологій, а отже, визначається інноваційною активністю.

Як бачимо, така ситуація (щодо недостатньої інвестиційно-інноваційної діяльності) характерна для вітчизняних підприємств транспорту та зв'язку, рівень зносу основних засобів яких становив у 2012 р. 94,4% при критичному значенні цього показника у 35%. При тому, тенденція до підвищення рівня зносу основних засобів характерна для цього виду економічної діяльності упродовж всього аналізованого періоду.

Зауважимо, що фактичні показники рівня зносу основних засобів в усіх з аналізованих у *табл. 1* видах економічної діяльності у 2012 р. перевищували граничне значення цього індикатора, що є негативним і засвідчує недостатню увагу керівників підприємств до осучаснення техніко-технологічної бази підприємств і фінансування інновацій у цьому напрямі.

Ці тенденції частково позначилися й на такому індикаторі інвестиційної безпеки реального сектора економіки України, як «частка інвестицій у вартості основних засобів». Так, при граничному значенні цього індикатора у 6% у 2012 р. частка інвестицій у вартості основних засобів вітчизняного транспорту і зв'язку становила лише 1,0%. Позитивно, що в інших видах економічної діяльності реального сектора економіки цей показник був вищим (наприклад, у промисловості – 9,4%, будівництві – 59,1%, сільському господарстві – 17,1%).

Значення індикаторів інвестиційної складової економічної безпеки реального сектору економіки України у 2005, 2007 – 2012 рр.

Індикатор	Види економічної діяльності	Граничні значення	Значення за роками						
			2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Рівень зносу основних засобів, %	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	35	50,7	51,1	48,2	46,2	45,7	39,6	40,8
	Промисловість		56,3	58,3	58,6	59,0	58,0	61,8	63,0
	Будівництво		47,1	48,5	40,8	39,3	41,0	46,0	50,1
	Діяльність транспорту та зв'язку		48,8	49,9	60,4	66,9	82,4	83,9	94,4
Частка обсягу інвестицій у вартості основних засобів, %	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	6	6,6	12,0	17,6	9,3	7,5	16,0	17,1
	Промисловість		7,7	9,7	10,1	7,6	4,7	7,8	9,4
	Будівництво		49,8	42,7	44,0	48,0	53,6	43,8	59,1
	Діяльність транспорту та зв'язку		9,2	7,0	7,2	1,8	1,6	1,0	1,0
Частка обсягу інвестицій в основний капітал до обсягу реалізованої продукції, %	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	25	11,9	18,1	22,2	9,6	11,6	14,6	11,9
	Промисловість		5,9	7,1	6,6	5,6	5,0	5,9	6,9
	Будівництво		7,3	6,8	8,0	5,6	5,2	7,7	23,9
	Діяльність транспорту та зв'язку		10,8	14,3	11,0	7,9	14,1	17,1	18,7
Індекс відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до приросту ВВП, %		0,5 – 1	1,90	1,31	1,10	1,20	1,18	1,19	1,13
Частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій, %		20	4,9	3,3	3,0	4,3	4,2	4,1	4,0
Індекс захищеності інтересів інвесторів		4,5	3	2,7	2,6	3,7	4,7	4,7	4,3

Джерело: розраховано автором за [3;4, с. 86, 91, 198; 5; 6].

Інвестиційна діяльність більшості суб'єктів базових видів економічної діяльності в нашій державі є недостатньою. Такий висновок робимо, виходячи з низького рівня інвестицій в основний капітал до обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Так, при граничному значенні цього показника на рівні 25,0%, у 2012 р. лише в будівництві фактичне значення індикатора знаходилося близько зазначеного рівня – 23,9% і протягом останніх років стрімко зростає, що позитивно. На противагу, у промисловості показник становив лише 6,9%, у сільському господарстві – 11,9%, у сфері транспорту і зв'язку – 18,7%. Малі обсяги інвестицій є свідченням того, що суб'єкти господарювання скоріше схильні скеровувати їх у цілях виробничого інвестування (на капіталовкладення), аніж на створення і впровадження інновацій. Відтак, державі слід приділити увагу стимулюванню збільшенню інвестиційних витрат вітчизняних суб'єктів реального сектору задля зміцнення таким чином їх інвестиційної та економічної безпеки в цілому.

Добре, що певні позитивні зрушення у цьому напрямі спостерігаються. Так, в Україні індекс відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до приросту ВВП у 2012 р. становив 1,13, що засвідчує вищі темпи

зростання інвестицій у порівнянні з темпами збільшення обсягу ВВП. Але цього все ще недостатньо, адже частка прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій становила у 2012 р. лише 4,0% та з 2008 р. щорічно зменшувалася на 1,0%, а індекс захищеності інтересів інвесторів (за методикою Світового Банку (Рейтинг «Doing business»)) становив лише 4,3 (максимальне значення – 10,0) і зменшився до 2011 р. на 0,4, що є негативним і засвідчує невисокий рівень захищеності нерезидентів, які здійснюють інвестування в Україні.

Об'єктивно, що недоліки в інвестиційній сфері позначилися й на результатах інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів реального сектору національного господарства (табл. 2). Так, попри граничне значення індикатора «частка інноваційно активних промислових підприємств» у 50,0% у 2012 р. таких суб'єктів господарювання у вітчизняній промисловості було лише 17,4%, а частка принципово нової продукції в загальних обсягах інноваційної продукції становила 34,2%, що було на 9,0 в. п. менше, ніж у 2005 р. Відтак, не зважаючи на зростання інноваційної активності промислових підприємств України (частка інноваційно активних суб'єктів господарювання збільшилася у 2012 р. до 2011 р. на 1,2 в. п., а до

**Значення індикаторів інноваційної складової економічної безпеки реального сектора економіки України
у 2005, 2007 – 2011 рр.**

Індикатор	Критичні значення або напрями покращення	Значення за роками						
		2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Частка інноваційно активних промислових підприємств, %	50	11,9	14,2	13,0	12,8	13,8	16,2	17,4
Частка принципово нової продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції, %	збільшення	43,2	55,5	32,1	27,1	32,6	34,1	34,2
Коефіцієнт винахідницької активності (кількість отриманих охоронних документів на 1 млн осіб наявного населення), од.	400	163,1	173,4	180,9	167,8	165,7	163,2	161,1
Темпи збільшення кількості інноваційно активних підприємств, %	100	87,9	84,6	97,8	101,7	103,6	114,8	104,7
Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції, %	5	4,2	5,1	4,5	3,6	3,2	2,9	2,4
Відношення кількості впроваджених об'єктів промислової власності до зареєстрованих, %	90	78,8	77,4	81,9	88,2	88,3	87,1	86,4
Частка видатків державного бюджету на науку у ВВП, %	1,7	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0,1
Індекс зміни активності створення зразків нової техніки (до попереднього року), %	100	104,7	123,9	116,1	114,9	107,9	106,8	105,0
Індекс зміни активності освоєння нових видів продукції (до попереднього року), %	100	79,2	104,9	96,8	109,8	89,7	92,4	105,1

Джерело: розраховано автором за [3; 4, с. 309 – 316; 5].

2005 р. – на 5,5 в. п.), обсяги інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів реального сектора все ще залишаються малими.

Серед чинників, які обумовили такий стан, крім об'єктивних (нестача фінансово-інвестиційних ресурсів, брак підтримки з боку суб'єктів інноваційної та науково-дослідної інфраструктури, небажання здійснювати та неусвідомлення об'єктивної потреби в розробці та впровадженні інновацій), виокремимо й низьку винахідницьку активність населення (так, кількість отриманих охоронних документів на 1 млн осіб наявного населення у 2012 р. становила 161,1 од. і зменшилася до 2005 р. на 2,0 од., тоді як прийнятне значення цього показника згідно методичних рекомендацій має становити не менше 400 од.), наявність частих випадків недоведення вже створених і зареєстрованих об'єктів права інтелектуальної власності до комерціалізації (так, коефіцієнт відношення кількості впроваджених об'єктів промислової власності до чисельності зареєстрованих у 2012 р. становив 0,86, тобто близько 14 % таких об'єктів після створення не використовувалися або використовувалися без належного обліку), малу частку видатків державного бюджету на науку у ВВП (у 2012 р. на вказані цілі було скеровано 0,1 % коштів, тоді як науково обґрунтована мінімальна квота мала б становити 1,7%; більше того,

частка видатків на науку та дослідження в Україні щороку знижується, що негативно).

Таким чином, дещо парадоксальною є ситуація, коли збільшуються темпи зростання чисельності інноваційно активних вітчизняних підприємств (у 2012 р. до 2011 р. на 104,7%) та індекси зміни активності створення зразків нової техніки (105,0% до попереднього року), але частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції зменшується (на 0,5 в. п. (з 2,9% до 2,4%) за цей самий період). Це скоріше свідчення невисокої ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів вітчизняного реального сектора, а також її нестабільності, обумовленої водночас і недоліками планової роботи у цій сфері. До прикладу, попри стабільне щорічне покращення індексу зміни активності створення зразків нової техніки, аналогічний показник, але вже щодо освоєння нових видів продукції україн нестабільний – у 2012 р. показник становив 105,1% (до попереднього року), тоді як у 2010 – 2011 рр. вказував на спадну тенденцію (89,7 та 92,4% відповідно), у 2009 р. демонстрував приріст (109,8%), але ще рік назад – спад (96,8%).

Звернімо увагу й на такий аспект, що вивчення кількісних параметрів (показників стану забезпеченості

структурних індикаторів) розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів реального сектора економіки є недостатнім для системних і комплексних висновків і потребує доповнення якісними характеристиками (розвитком та дієвістю інституційної інфраструктури, раціональністю залучення і використання джерельної бази фінансування інноваційної діяльності тощо). Лише таким чином можна отримати повноцінну інформаційну базу за результатами вертикально-горизонтального аналізу структурних складових інвестиційного та інноваційного забезпечення реального сектора економіки, достатню для прийняття виважених і дієвих управлінських рішень у системі розвитку і забезпечення економічної безпеки національного господарства.

Спостерігаємо також і недостатньо раціональні структурні співвідношення за джерелами інвестування інноваційної діяльності в Україні (табл. 3). Так, на наш погляд, позитивно, що найбільшу частку в структурі витрат (7,3 млрд грн та 63,9%) обіймає інвестування за власні кошти підприємств. Це відповідає практиці економічно розвинених держав, адже цільовий характер та ефективність приватного інвестування завжди вищі.

Водночас, виокремимо такі недоліки:

- ✦ частка власних коштів у загальних обсягах фінансування інноваційної діяльності за період 2000 – 2012 рр. скоротилася на 15,7 в. п. (з 79,6% до 63,9%);
- ✦ малими залишаються як обсяги, так і частка фінансування інноваційної активності суб'єктів господарювання за кошти державного бюджету (2,0% та лише 224,3 млн грн у 2012 р.);
- ✦ мізерними є обсяги коштів на підтримку інвестиційно-інноваційної діяльності, що виділяються в Україні з місцевих бюджетів (0,1% та 17,6 млн грн у 2012 р.) і практично не вико-

ристовуються в цих цілях позабюджетні фонди (у 2012 р. було скеровано лише 25,4 тис. грн, коли ще у 2000 р. з цього джерела залучалося 33,4 млн грн інвестицій);

- ✦ низькою є активність інвесторів з підтримки інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів вітчизняної економіки (так, вітчизняні інвестори профінансували у 2012 р. інвестиційно-інноваційних проектів на суму 154,5 млн грн, що складало лише 1,3% від загальних обсягів фінансування; при цьому частка цього джерела інвестицій упродовж 2000 – 2012 рр. скоротилася на 1,5 в. п. (з 2,8% до 1,3%). Значно вищою, але все ще недостатньою була активність іноземних інвесторів, які у 2012 р. профінансували проектів майже на 1 млрд грн, що становило 8,7% від загальних обсягів інвестицій; за період 2000 – 2012 рр. обсяги іноземних інвестицій, що спрямовувалися на реалізацію вітчизняними підприємствами інвестиційно-інноваційної діяльності, збільшилися у 7,5 разу, а в структурі – на 1,1 в. п.).

Особливо суттєвим недоліком вбачаємо низьку інвестиційну активність держави та місцевих громад у фінансовій підтримці інноваційної сфери. Звичайно, бюджетні ресурси, тим більше за умов кризи, обмежені. Але ж держава надто мало використовує такі інструменти як бюджетне кредитування та інвестування інноваційно активних суб'єктів бізнесу, надання пільгової фінансово-кредитної підтримки (на поворотній основі) через цільові фонди за переважаючої статутної частки держави і місцевих громад, підтримка інноваційної діяльності у комунальному секторі тощо.

Таблиця 3

Обсяги та структура джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні у 2000, 2005, 2011 – 2012 рр. [7, с. 183]

Джерела фінансування	Рік								Темпи зростання за обсягами, %		Абсолютні відхилення за структурою, %	
	2000		2005		2011		2012		2012 до 2000	2012 до 2011	2012 до 2000	2012 до 2011
	Обсяги, млн грн	Структура, %	Обсяги, млн грн	Структура, %	Обсяги, млн грн	Структура, %	Обсяги, млн грн	Структура, %				
Усього	1757,1	100,0	5751,6	100,0	14333,9	100,0	11480,6	100,0	6,5 р.	80,1	-	-
Власні кошти	1399,3	79,6	5045,4	87,7	7585,6	52,9	7335,9	63,9	5,2 р.	96,7	-15,7	11,0
Державний бюджет	7,7	0,4	28,1	0,5	149,2	1,0	224,3	2,0	29,1 р.	150,3	1,6	1,0
Місцеві бюджети	1,8	0,1	14,9	0,3	12,3	0,1	17,6	0,1	9,8 р.	143,1	-	-
Позабюджетні фонди	33,4	1,9	0,3	0,0	0,5	0,0	0,03	0,0	0,09	6,00	-1,9	-
Вітчизняні інвестори	49,4	2,8	79,6	1,4	45,4	0,3	154,5	1,3	3,1 р.	3,4 р.	-1,5	1,0
Іноземні інвестори	133,1	7,6	157,9	2,7	56,9	0,4	994,8	8,7	7,5 р.	17,4 р.	1,1	8,3
Кредити	109,9	6,3	409,7	7,1	5489,5	38,3	2407,8	21,0	21,9 р.	43,9	14,7	-17,3
Інші джерела	22,5	1,3	15,7	0,3	994,7	7,0	345,8	3,0	15,4 р.	34,8	1,7	-4,0

Певне усвідомлення вітчизняними суб'єктами реального сектора економіки об'єктивної потреби в провадженні інноваційної діяльності підтверджується активним залученням на ці цілі кредитних ресурсів. Зокрема, обсяги інвестиційно-інноваційного кредитування збільшилися за 2000 – 2012 рр. на 2,3 млрд грн (у 21,9 разу) і склали 21,0% (на 14,7 в. п. більше, ніж у 2000 р.) у загальній структурі інвестицій на вказані цілі. Попри те, бачимо різке зниження обсягів фінансування інноваційної діяльності з цього джерела. Лише за останній рік обсяги кредитних коштів знизилися понад удвічі, а частка в структурі скоротилася на 17,3 в. п., змусивши вітчизняні суб'єкти господарювання фінансувати інноваційну діяльність майже повністю за власний кошт, коли ще у 2011 р. на це виділялося лише трохи більше 50% власних фінансових ресурсів.

Додамо, що існує, але значною мірою не використовується й інвестиційний потенціал зарубіжних інвестиційних, фінансово-кредитних структур, позабюджетних фондів і приватних інвесторів. Так, вітчизняні суб'єкти господарювання лише незначною мірою звертаються до зарубіжних банківських структур і фондів, які на цільовій основі фінансують і кредитують проекти в інноваційній сфері (до прикладу, Європейський банк реконструкції та розвитку), беруть участь у проєктах міжнародного і транскордонного співробітництва, реалізують спільні інноваційні проекти та програми в рамках міжгалузевої і міжсекторної співпраці тощо. Для ширшого залучення міжнародних фінансових ресурсів у цілях підтримки інвестиційно-інноваційної складової розвитку і економічної безпеки реального сектора національного господарства України необхідно сформувати прозоре ринкове інвестиційне та інноваційне середовище з розвинутою інституційною інфраструктурою, дією міжнародних стандартів обліку, звітності, розкриття та поширення інформації.

Зуважимо, що дещо інші тенденції спостерігаються за чисельністю підприємств, які займалися інноваціями. Так, кількість суб'єктів господарювання, що займалися інноваційною діяльністю за власний кошт, у 2000 р. становила 1102 од. (64,6%), а у 2012 р. вже 1299 од. (73,9%) [7, с. 183]. У структурі інвестування інноваційної діяльності упродовж 2000 – 2012 рр. збільшилася лише кількість підприємств, що здійснювали таку діяльність за кредитні кошти (на 34 од. загалом та 1,9 в. п. у структурі). Кількість суб'єктів господарювання, що інвестували кошти в інвестиційно-інноваційну діяльність з інших джерел, за аналізований період зменшилася. На нашу думку, це позитивно, адже, як вже зазначалося, увага до забезпечення ефективності вкладення власних коштів, а також дорогих кредитних ресурсів завжди вища, ніж до безповоротних інвестицій третіх осіб (йдеться про бюджетні кошти та кошти з інших джерел).

На жаль, попри значні обсяги кредитних ресурсів, які виділяються в Україні на фінансування інноваційної діяльності, частка таких ресурсів у загальних обсягах кредитування вітчизняною банківською системою, невелика. Так, станом на 01.01.2013 р. частка кредитів у інвестиційну діяльність становила лише 13,5%, з яких

51,7% мали строки погашення від 1 до 5 років та 39,2% – понад 5 років [8, с. 141].

Таким чином, фінансово-кредитний сектор України все ще не зорієнтований на підтримку довгострокової діяльності, зокрема в інноваційній сфері. Але, відомо, що проблеми і перешкоди цього комплексні та системні. Це високі відсоткові ставки, обмеженість програм довгострокового кредитування, заборони на отримання валютних кредитів і позик, надмірне заставне забезпечення, надання преференцій з фінансово-кредитного обслуговування перевіреним або навіть афільованим структурам, нерозвиненість програм венчурного та інноваційного кредитування.

Очевидно, що навіть за покращення фінансової та макроекономічної ситуації та зниження таким чином витратомісткості банківського кредитування належного зростання мотивації до критичного збільшення обсягів фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності з цього джерела навряд чи відбудеться. Для цього необхідно працювати над удосконаленням інституційного середовища (передусім над створенням інвестиційно-інноваційних зон, кластерів, мереж інституцій підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності тощо) розширення фінансових можливостей суб'єктів реального сектора національної економіки в інноваційній сфері.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, зауважимо, що на основі структурного та порівняльного аналізу забезпеченості інвестиційної та інноваційної функціональних складових економічної безпеки реального сектора національного господарства нами доведено наявність її кількісних (малі обсяги інвестицій в інноваційні проекти, високий рівень фізичного зносу основних засобів і морального зносу техніко-технологічної бази, малі частки інвестицій у вартості основних засобів) та якісних (зорієнтованість суб'єктів господарювання на пріоритетах спрямування інвестицій на виробничі цілі, обмеженість фінансово-інвестиційного та ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, низька ефективність управління інвестиційно-інноваційною діяльністю) недоліків.

Окрім того, встановлено, що фінансово-кредитний сектор України все ще не зорієнтований на підтримку довгострокової діяльності, зокрема в інноваційній сфері. Але відомо, що проблеми і перешкоди цього комплексні та системні. Це високі відсоткові ставки, обмеженість програм довгострокового кредитування, заборони на отримання валютних кредитів і позик, надмірне заставне забезпечення, надання преференцій з фінансово-кредитного обслуговування перевіреним або навіть афільованим структурам, нерозвиненість програм венчурного та інноваційного кредитування.

Для належного зростання мотивації до критичного збільшення обсягів фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно працювати над удосконаленням інституційного середовища та розширенням фінансових можливостей суб'єктів реального сектора національної економіки в інноваційній сфері.

Зазначимо, що першочергово (попри покращення фінансово-кредитних можливостей, ресурсів суб'єктів інфраструктури інвестиційно-інноваційної діяльності) держава має прагнути до покращення можливостей внутрішнього фінансування інноваційної діяльності, тобто за рахунок власних коштів підприємств. Крім інших переваг для суб'єктів господарювання, це передумова нижчої витратомісткості та вищої фінансово-економічної стійкості в процесі інвестиційно-інноваційної діяльності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України № 1277 від 29.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
2. **Сухоруков А. І.** Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку України : монографія / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.
3. Інтернет-ресурс Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Держкомстат України. – К. : Август Трейд, 2013. – 552 с.
5. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
6. Рейтинг «Doing business». Інтернет-ресурс Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org>

7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 р. : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 288 с.

8. Бюлетень Національного банку України. – К. : Національний банк України, 2013. – № 2/2013 (239). – 221 с.

Науковий керівник – Васильців Т. Г., доктор економічних наук, професор, заступник директора регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень (Львів)

REFERENCES

- Biuletyn Natsionalnogo banku Ukrainy*, no. 2/2013 (239) (2013).
- [Legal Act of Ukraine] (2007). <http://www.me.gov.ua>
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <http://www.me.gov.ua>
- Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2012 r.* [Research and Innovation in Ukraine in 2012]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012.
- Ofitsiyni sait Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- “Reitynh «Doing business»” [Rating «Doing business»]. Ofitsiyni sait Svitovoho Banku. <http://www.doingbusiness.org>
- Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012]. Kyiv: Avhust Treid, 2013.
- Sukhorukov, A. I., and Kharazishvili, Yu. M. *Modeliuvannia ta prohnouzuvannia sotsialno-ekonomichnogo rozvytku Ukrainy* [Modeling and forecasting of socio-economic development of Ukraine]. Kyiv: NISD, 2012.